

Марко Вовчок

“Кроткий пророк і обличитель
жестоких людей неситих.”

Т. Г. Шевченко

За десять верст від Єльця, недалеко від того місця, де тепер знаходиться залізнична станція Пажень, стояло невелике село Єкатериненське – родовий маєток поміщиків Данилових. Тут у сім’ї армійського майора Олександра Олексійовича Вілінського 22 грудня 1833р. народилася дочка Марія – майбутня видатна українська письменниця Марко Вовчок.

Батько був освіченою, гуманною людиною, самодіяльним композитором. Мати, Параскева Петрівна, була культурною жінкою. Вона знала кілька іноземних мов, досконало володіла французькою мовою, добре грала на фортепіано. Параскева Петрівна була жінкою доброю, лагідною, люблячою, досвідченою, терпеливою, знаючою і розумною вихователькою своїх дітей.

Коли Марії минав лише сьомий рік, батько її помер. Мати одружилася вдруге з поміщиком Дмитрієвим, який виявився деспотом, гультьєром, жорстоким у ставленні до сім’ї, а ще більше – до кріпаків. Саме тут вперше зародилось у дівчинки почуття огиди до насильства над людиною.

Мати, оберігаючи дочку від нездорового домашнього впливу, часто відвозила дівчинку до своєї двоюрідної сестри Варвари Дмитрівни Писаревої. Тут у пошані були книги, музика, іноземні мови, влаштовувались домашні вистави, що сприятливо позначалось на розвитку і вихованні Марії. У 1845-48 роках Вілінська навчається в одному з приватних пансіонів в Харкові. Жадібна до науки, особливо до вивчення мов і літератури, вона багато читала, готувалася до праці, самостійного життя.

Після закінчення пансіону “благородних дівиць” Марія живе в Орлі у своєї багатії тітки Катерини Мордовиної, навчаючи та виховуючи її дітей. В салоні тітки збиралися найкращі культурні сили Петербурга. Часто сюди приходив і Опанас Васильович Маркович, відомий український етнограф і фольклорист. Тут познайомилась, а пізніше вийшла за нього заміж Марія Олександрівна. У 1851р. Марковичі виїхали на Україну.

В 24 роки Марко Вовчок стає автором “Народних оповідань” (1857). Вирішальну роль у становленні її як письменниці відіграло глибоке вивчення життя і творчості українського народу на Київщині, Чернігівщині, Вінничині. Спочатку Марія Олександрівна допомагала чоловікові збирати усну народну творчість, а потім і сама так закохалась в українські народні пісні, що сама записала їх понад 200, багато знала напам’ять, вмiла співати.

Існує кілька версій щодо походження псевдоніму “Марко Вовчок“. Український рід Марковичів походить від козака Марка, прозваного “Вовком“. Інші пов’язують її літературне ім’я з назвою села біля Немирова на Вінничині – Вовчки, куди Марія Олександрівна ходила вивчати побут українських селян. Богдан Лепкий припускає, що псевдонім походить від прізвища Маркович або від гри звуків Марко-вичка, Марко-Вовчок.

Наставником, другом і вчителем Марії Вілінської був з 1858р. Тарас Шевченко. Їх особиста зустріч відбулася в Петербурзі 23 січня 1859р. На згадку про цей момент Т.Шевченко присвятив авторці “ Народних оповідань“ поезію “Марку Вовчку”.

Після чотиримісячного перебування в столиці Марія Олександрівна виїжджає за кордон на лікування. Там вона перебувала від 1859 до 1867 року. Жила у Німеччині, Франції, побувала в Італії, Англії.

В кінці 1860 р. Марко Вовчок оселяється в Парижі, де працює в дитячому “Журналі виховання і розваг“. В цьому році вийшли окремою збіркою “Казки Марка Вовчка“.

У 1859-1863 були написані оповідання “Ледащиця”, “Не до пари”, “Два сини”, повісті “Три доли”, “Від себе не втечеш”, “Лимерівна”. У 1862р. в Петербурзі виходить другий том “Народних оповідань”.

За кордоном вона досконало вивчила німецьку, англійську, чеську, італійську, польську мови. У співробітництві з Е.Мертке Марія Олександрівна в 1865 році уклала збірку українських народних пісень з нотами.

У 1867р. вона повернулася до Росії і майже 10 років жила в Петербурзі, займалась літературною та громадсько-політичною роботою. У 1871-1872 Марія Олександрівна редагує журнал “Переводи лучших иностранных писателей”. Протягом життя вона переклала понад 60 творів, найбільше творів французького письменника Жюль Верна.

Переслідування царського уряду змусили Марка Вовчка у 1878 р. назавжди залишити Петербург, надовго відійти від літературного життя. Вона виїхала на Північний Кавказ за місцем служби її другого чоловіка, морського офіцера у відставці, Лобача-Жученка (О. В. Маркович помер 1 вересня 1867 р.) Почалися мандри за місцем служби чоловіка: Ставрополь, Абрау-Дюрсо, Новоросійськ, Богуслав, Стеблів, Хохітва, Тетіїв. Незважаючи на свій похилий вік, погане здоров’я, віддаленість від культурних і політичних центрів, Марко Вовчок живе інтересами народу, стежить за суспільним життям в країні.

До останніх днів Марко Вовчок не випускала пера з рук, виправляла раніше написане, писала нові твори. В березні 1906 р. у зв’язку з погіршенням здоров’я вона разом з чоловіком переїхала у м.Нальчик.

У грудні 1906 р. стан здоров’я письменниці різко погіршився. 10 серпня 1907 р. Марії Олександрівни не стало. “Зламалася велика сила. Закотилася ясна зоря нашого письменства“, – написав у посмертній згадці І. Франко.